

Mustahkam oila – yurt tayanchi

QILA DAVRASIDA

№ 14
(464)
2021-yil
1-aprel
payshanba

www.od-press.uz

Ijtimoiy-siyosiy, ma`naviy-ma`rifiy gazeta

Gazeta 2012-yil may oyidan chiqqa boshlagan.

ХИНДИСТОННИНГ МАРКАЗИЙ
ОСИЁГА «ЮРИШИ»

Бу ҳамкорликдан қандай
мақсадлар кўзланган?

5-бет.

СИЁСИЙ ПАРТИЯЛАР: ЛИБЕРАЛДИК ҲОЗИРГИ ЭКОЛОГИК ВАЗИЯТДА МИЛЛИЙ ТИКЛАНИШ УЧУН ХАЛҚ ҚАДОЛАТ БЕРА ОЛАДИМИ?

«ХЎРОЗОВ ДЕКЛАРАЦИЯСИ» ГА ТОКАЙ МУШТОҚ БЎЛАМИЗ?!

Демократик ривожланиш йўлидан бораётган Ўзбекистонда кейинги уч-тўрт йиллик давр анча қизғин кечмоқда. Оммавий ахборот воситаларида журъат пайдо бўлди ва кучайди. Ижтимоий тармоқларда блогерлар ва фойдаланувчиларнинг фаоллиги сезиларли даражада ошди. Мана шу фаоллик эпкинлари парламент ва айрим депутатлар фаолиятида, сиёсий партиялар «юриш»ларида ҳам кўзга ташланаётгани анчайин қувонарли. Аммо «Бу қанчалик пухта ва асосли? Буларнинг ҳаммаси шунчаки пиар учун эмасмикан?» деган иштибоҳлар ҳам йўқ эмас.

Тан олиш керак, сўнгги вактларда сиёсий партиялар қонун ижодкорлиги соҳаси ва сайлов кампаниялари билан чекланмасдан мамлакатдаги ижтимоий-сиёсий, иктисолидий ва маданий ҳаётда ҳам овоз чиқариб, муайян жараёнларга муносабат билдириб турадиган бўлди. Баъзан партиялар вакиллари ўргасида даҳанаки жанглар ҳам юзага келмоқдаки, илгари бундай воқеалар фақат хаёлимизда, аниқроғи, орзуларимизда бўй чўзарди. Буларнинг барчаси қувонарли, албатта. Чунки «ўсаётганимизни» кўрсатади.

Шу билан бирга, сиёсий партиялари-

миз билан боғлиқ жараёнларга чукурлар қарайдиган бўлсақ, айрим холларда ўсиш сунъий тарзда рўй берадигандек кўринади. Негаки, бир ёқламалиқ, устувор мақсадга интилмаслик, кўргазмали фаоллик ва жонкуярлик учун жонхалаклик кўзга ташланиб қоляпти.

МАҚСАД - ҲОКИМИЯТ!

Моҳиятдан четлашилганда шундай ҳолат юзага келади. Яъни, бирор нарса ўз моҳиятидан узила боргани сари ундан кўзланган мақсад ҳам мавҳумлашиб бораверади.

Сиёсий партиянинг моҳияти нима? У нима дегани ўзи?

Ҳаммамизга яхши маълумки, сиёсий партия (юнонча «политикъ» – «давлатни бошқарни санъати» ва лотинча «pars» – «қисм» сўзлари бирикмаси) мамлакатда сиёсий ҳокимиятни кўлга киритиши, жуда бўлмаганда, давлат ҳокимияти ва маҳаллий ўз-ўзини бошқариш органдаридаги ўз вакиллари оркали давлат бошқарувида иштирок этишини кўзлаган ҳамфир одамлар гуруҳидир.

Шу мақсадларни кўзламаган партия сиёсий ташкилот мақомига эга бўла олмайди. Унинг вакилларини ҳеч тортинасадан лўттибозлар гурухи дейиш мумкин.

Шу сабабли ҳам сиёсий партиянинг ўз дастури бўлади. Унда мақсадлар ва уларга эришиш йўллари аниқ белгилаб олинади. Шунингдек, сиёсий партияларни одамларни ўзига оғдира оладиган ўз мағкураси, ўз гояси, сайловчиларни ишонтира оладиган ўз йўлбошчилари бўлади. Мана шу ресурслар қатъият

билан, оқилона ва рационал тарзда ишга солинган, уларга зарур тарғибот-ташвиқот ишлари жўр бўлган тақдирдагина сиёсий партия сиёсий кучга айланади ва бора-бора ўз мақсадига эришади – ҳокимиятни ёки, жуда бўлмаганда, давлат бошқарувида иштирок этиши хукукини кўлга киритади.

Назариянинг асосий қисми мана шундан иборат. Бу ўринда чукурлашиб, сиёсий партияларнинг буржуа ё меҳнаткашларники, хукмон ё тизимли мухолиф, нотизимли мухолиф ё маргинал, ўнгчи, марказчи ё сўлчи, қонуний ё файриқонуний каби таснифларини келтиришга ҳожат бўлмаса керак (айрим давлатларда бўлганидек, Пивохўрлар партиясини ҳам). Илло, қадрли газетхон буларнинг барчасидан яхши хабардор.

Шунинг учун моҳиятга ўтиб қўя қолишини афзал билди.

ДУРБИНДАН ҚАРАСА ҲАМ КЎРМАЙДИ

Бутун дунё сиёсатшунослари бир ҳақиқатни қўш қўллаб ёқлади – демократик жамиятни сиёсий партияларсиз барпо этиб бўлмайди. Бу табиий. Чунки, ҳаётнинг муайян жабҳалари бўйича ҳамфир бўлган жамият аъзоларининг манфаатлари сиёсий партиялар орқалигина «сиёсий бозор»га олиб чиқилади. Бир киши ўз-ўзидан айюҳаннос солгани қаёқда-ю, мустақил бир ташкилотнинг тизимли фаолияти қаёқда, дейиз.

(Давоми 3-бетда)

НОМУТАНОСИБЛИК...

« 2020 йилда судлар томонидан коррупция билан боғлиқ 2 минг 270 шахсга нисбатан жиноят ишлари кўриб чиқилган.

Жиноятлар орасида пора бериш (211-модда) – 1 минг 56, мансаб соҳтакорлиги (209-модда) – 825, ҳокимият ёки мансаб вақолатини сунистеъмол килиш (205-модда) – 184, пора олиш (210-модда) – 133 шахсга нисбатан жиноят ишлари кўриб чиқилган.

Таҳлилларга кўра, коррупция билан боғлиқ жиноятлар асосан ишсизлар (23 фоиз), таълим (17 фоиз), тиббиёт (7 фоиз), банк (5 фоиз), қурилиш (3 фоиз), ички ишлар (3 фоиз) тизими ходимлари томонидан содир этилган.

Статистика коррупцияга қарши курашишдаги номутаносибликни кўрсатяпти. Мингдан ортиқ киши пора бергани учун жавобгарликка тортиляпти, бор-йўғи 133 киши пора олгани учун конун олдида жавоб бермоқда. Кулишни ҳам, ийғлашни ҳам билмайсан: коррупция жиноятларининг 23 фоизини ишсизлар содир этган.

Ҳақиқий коррупционер қолиб, заифларни жазолайдиган тизим бу. Энг ёмони, пора олган ҳам, пора берган ҳам бир хил жавобгарлик кўзда тутилган. Бу адолатли эмас.

Боз устига, хар мавсумда давлат идоралари пора бергандарни кўлга олиш, уларни оммавий ахборот воситаларида эълон килишни одат килишган. Коррупцияда асосий тараф мансабдор шахс бўлиши керак, ишсиз одамлар эмас. 211, 212-моддалар санкциясини аллақачон кескин юмшатиш, балки маъмурий жавобгарлик даражасигача тушириш ҳакида ўйлашнинг вақти келди. Йўқса, ишсизларни қамаб коррупцияга қарши курашяпмиз, деб ўзимизни алдаб юраверамиз.

Одамларнинг ўзи айбор, улар пора беради, деган мантик билан коррупцияга қарши курашилмайди. Жиноят кодексининг янги таҳририда шу нарсаларни ҳам инобатга олиш лозим.

<https://t.me/davletovuz>

ЭШИТДИНГИЗМИ?

COVID-19 билан касалланишда хавф ости гуруҳига мансуб 4 миллион кишини биринчи навбатда эмлаш учун COVAX дастури доирасида 660 минг доза AstraZeneca ҳамда Хитой ва Ўзбекистон олимлари ҳамкорлигида яратилган 1 миллион доза ZF-UZ-VAK2001 вакциналари келирилди.

Бундан ташқари, май-июн ойларида 2 миллион доза AstraZeneca, апрель-июн ойларида эса 3,5 миллион доза ZF-UZ-VAK2001 вакциналари мамлакатимизга олиб келинади.

МАЛАКАЛИ ТИББИЁТ «МАҲАЛЛАБАЙ» КИРИБ БОРМОҚДА

«Айни кунларда масъул мутасаддилар ҳудудларда «Маҳаллабай», «Хонадонбай» юриб, аҳоли муаммоларини ўрганмоқда. Хусусан, Республика ихтисослашган илмий-амалий тиббиёт марказлари ва етакчи тиббиёт олий таълим музассасаларининг бир қатор шифокор ва профессор-ўқитувчилари Сурхондарё вилоятининг олис Қумқўрғон туманида бўлиб, фуқароларга тиббиёт-санитария ёрдамини кўрсатдилар.

Малакали шифокорлар томонидан ўтказилган қабул жа раёнида турли беморлар, тиббиёт ёрдамга муҳтож инсонларда аниқланилган касалликлар бўйича уларга амбулатор, туман шароитида, вилоят тиббиёт музассасасида ёки Республика ихтисослаштирилган марказларида амбулатор ва стационар шароитда даволаниш юзасидан тавсиялар берилди.

Тумандаги маҳаллалар сонидан келиб чиқиб, имкон қадар барча беморлар тиббиёт кўрикдан ўтказилди. Бундан ташқари, вилоят доирасида жарроҳлик амалиёти ўтказилиши зарур бўлган беморлар тўйхати шакллантирилди. Учта енгил жарроҳлик амалиёти туман шифохонасида ўтказилди.

Маълумот ўрнида қайд этиш жоиз, 237 мингдан зиёд аҳоли истикомат қилаётган туманда 21 минг 862 хонадон, 27 минг 679 оила мавжуд. Шундан 57 минг 319 нафарини аёллар (*тугиши ёшдаги аёллар* – 33 254 нафар)ни, 60 минг 187 нафарини эркаклар ташкил этмоқда.

Қарийб бир ҳафта давом этган «Маҳаллабай» ишлаш давомида тумандаги 61 та маҳалла, 780 та хонадонда яшаётган 2 минг 789 нафар фуқаро тиббиёт кўрикдан ўтказилди. Шундан 555 нафарида турли касалликлар аниқланиб, 346 нафарига амбулатор ва 209 нафарига режали равишда стационар шароитларда даволаниш тавсия этилди. Шунингдек, 56 нафар беморга туман тиббиёт

бирлашмасида, 117 нафарига вилоят шифохоналарида ҳамда 36 нафарига республикадаги маҳсус клиник шифохоналарда даволаниш тавсия этилди.

– Ўрганишлар давомида асосан «Аёллар дафтари», «Темир дафтари»га кирган фуқаролар билан мулокот килдик, – дейди Республика ихтисослаштирилган Травматология ва ортопедия илмий-амалий тиббиёт маркази профессори, тиббиёт фанлари доктори Эсондавлат Шукуров. – Рақамларга тўхтадиган бўлсак, туманда 145 нафар фуқаро «Темир дафтари»га, 1 минг 523 нафар фуқаро эса учинчи ва тўрттинчи хавфли гурухларга киритилган экан. Муҳтасар

КЎЧАДА СОТИЛАЁТГАН ТИББИЙ НИҚОБЛАР

талағба жавоб берадими?

Коронавирус пандемияси сабаб мамлакатимизда ҳам фуқароларга кўчага ниқобсиз чиқмаслик талаби қўйилган. Тиббий ниқоб сотиб олиш эса муаммо эмас. Кўча-куйда, бозорларда, ҳаттоқи деярли ҳар бир метро бекатлари ёнида тиббий ниқоб сотаётган сотувчини учратасиз. Бугунги кунда тиббиёт ниқобларини бозорларда бемалол сотиш ва сотиб олиш мумкин.

Буқабитибий ниқоблар белгиланган стандарт талабларига жавоб берадими, касалликдан ҳимоя қиласдими? Ўза мухбирининг шу каби саволларига Фармацевтика тармоғини ривожлантириш агентлиги Жамоатчилик билан алоқалар бўлими бош мутахассиси Лочинбек Худоёров қуидагича жавоб берди:

– Соғлиқни сақлаш вазирининг 2020 йил 20 мартағи тегишли буйруғи билан тиббиёт ниқоблари тиббий буюмлар рўйхатидан чиқарилган, – дейди Л.Худоёров. – Эндилиқда, тиббиёт ниқобини ишлаб чиқариш, тайёрлаш ҳамда уни реализация қилиш учун лицензия талаб этилмайди. Шунингдек, тиббиёт ниқобини амалиётда кўллаш учун давлат рўйхатидан ўтказилмайди. Аммо тиббиёт ниқоблари тиббий буюмлар рўйхатидан чиқарилди, дегани унинг сифати назорат қилинмайди, дегани эмас.

Ниқоб ўзига юклатилган вазифаларни самарали бажариши учун ишлаб чиқарувчилар уларни тайёрлашда

тиббиёт ҳимоя воситаларига қўйиладиган барча техник талабларга қатъий амал қилишлари зарур.

Ўзбекистон Республикаси Давлат стандартининг 2020 йилдаги тегишли қарори билан нотўқима поплотнодан тайёрланадиган тиббиёт ниқобларига кўйилган асосий талаблар мавжуд. Мазкур қарор «Masks requirements and test methods» стандарт талаблари асосида ишлаб чиқилган бўлиб, 2020 йилнинг 1 июнидан кучга кирган. Ушбу стандартга муовфик, тиббиёт ниқобларига кўйилган асосий параметр ва хусусиятлар ўрнатилган, хусусан тиббиёт ниқоблари фильтрлаш (олд) қисми

(корпус), эластик ленталар (улар ёрдамида ниқоб бошга тақилади) ва ниқобнинг юқори қисмини мослашувчан шаклга келтириш учун мўлжалланган пластик сим каби таркибий қисмлардан иборат бўлиши шарт.

Истеъмолчилар билан келишилган холда тиббиёт ниқоби турли рангларда ишлаб чиқарилиши, шунингдек, ҳар хил шакл ва тузилиш, кўшимча функцияларига, хусусан, юз қисмини ёпиб турадиган қаватга ва терлашга қарши функцияли ёки бу функциясиз ёхуд бурун фиксаторига (бурун шаклига мослашувчан бўлиб, юзга ёпишиб туриши учун) эга бўлиши мумкин. Фильтрлаш қисми (корпус) фильтрация қаватдан иборат бўлиб, иккита ташки қаватлар орасида жойлашган бўлиши лозим.

Ундан фойдаланганда ниқоб катламларга ажралмаслиги, парчаланмаслиги ва йиртилмаслиги керак. Ниқоб фильтрлаш қисмидан 1 мм.дан катта бўлган қаттиқ иккি томони очик тешиклар, йиртилишлар бўлиши ва сирти ифлосланишига йўл кўйилмайди. Ниқобнинг ўрамсиз оғирлиги 10 граммдан кўп бўлмаслиги керак.

Агарда, истеъмолчи харид қилган нотўқима полотнодан тайёрланган тиббиёт ниқоби юқоридаги талабларга жавоб бермаса, Истеъмолчилар хукуқларини ҳимоя қилиш агентлигининг «1159» ишонч телефонига мурожаат қилиши зарур.

айтганда, мулокот жараённида ҳар бир мурожаатчи билан индивидуал иш олиб борилди. Беморлиги аниқланганлар малакали мутахассислар мулажасини олдилар.

Шу ўринда яна бир жиҳатга тўхталиб ўтиш жоиз. Туман тиббиёт бирлашмасида жами 325 та стационар шифо ўрни мавжуд. Шунингдек, иккита ҚВП, еттига оилавий поликлиника ва битта кўп тармоқли марказий поликлиника хизмат кўрсатмоқда. Мазкур кўрсаткич бир қарашда қарийб, 250 мингга яқин аҳолиси бор туманга камлик қилишини илғаш мумкин. Шу боис бу ерда тиббиёт соҳасига алоҳида эътибор қаратиш ва малакали шифокорлар

сонини кўпайтиришга эҳтиёж бор.

Албатта, халқимиз давлатимиз томонидин элнинг саломатлиги ва яшаш шаротларини яхшилаш доирасида ўтказилаётган чора-тадбирлардан миннатдор. Чунки улар даволаниш учун ихтисослаштирилган марказларга овора бўлиб, ортиқча харажат сарфлаб юрмасдан, балки ўзлари яшаб турган маҳаллага ўша малакали шифокорларнинг ўзлари келганидан мамнун. Буни эса мамлакатимиз бўйлаб «Маҳаллабай», «Хонадонбай» ишлаш тизими йўлга кўйилаётгани ва катъий назоратга олинганинг хайрли натижаси дейиш мумкин.

«ХЎРОЗОВ ДЕКЛАРАЦИЯСИ» ГА ТОКАЙ МУШТОҚ БЎЛАМИЗ?!

(Бошланиши 1-бетда)

Энди бевосита бугунги ҳаётимиз «текислиги»га қайтамиз. Ўзбекистонда нечта сиёсий партия борлигини ҳамюртларимизнинг аксарияти билиши аниқ – кейинги йилларда сиёсий саводхонлигимиз анча юқорилади. Ўйлантирадиган томони сони ёки номида эмас. Моҳиятида! Кайси сиёсий партия қандай мақсадларни кўзлаяптию, қандай ваъдаларни беряпти? Сайловчиларнинг (халқнинг) ишончи қозона оляптими, қозонган бўлса, неча фоизининг?

Ишонч билан айтиш мумкинки, бугунги сиёсий савияси жиҳатидан ўрта синф сайловчи мана шу саволлар каршисида ўнғайсизланиб қолади. Чунки, узоқ йиллик тоталитар тузум асоратлари бизни, сайловчиларни ҳали тўлиқ тарк этгани йўқ. Биз сиёсий партияларга, умуман, сиёсатга аллақандай ҳадик, баъзан жинканч билан қарайдиган бўлиб қолганмиз ва бу туйгулардан тўлиқ ҳалос бўла олмаяпмиз. Негаки, сиёсий партияларимиз бунда бизга ёрдам бермаяпти. Жамиятда уларнинг негизи йўқ, қандай асосда тузилганидан мутлақ бехабармиз. Хукмрон партияни ҳисобга олмаганда, қолгандар бекарор – навбатдаги сайловдан кейин уларнинг қайси бири «тизимли муҳолиф» бўлишини олдиндан айтиш кийин.

Айримлар партияларни калласи баҳайбат, танаси майда ва мурт мавжудотга ўхшатади. Ўзини ўзи зўрға эплайдиган жонзотга. Бу ажаб эмас.

Аслида тоталитар тузумдан чиққанимизни биринчни навбатда ана шу сиёсий партиялар раҳбарлари ҳар лаҳза ёдида тутиши ва шундан келиб чиқкан ҳолда

стратегия ва тактикасини белгилashi керак. Биз бундай ҳаракатни кўрмаяпмиз. Ўқитувчилар фалон партияни, косиб ва хунармандлар фалон партияни, ёшлар яна фалон бирини, ҳарбийлар унисини кўпроқ ёқлайди, деган таснифлар йўқ бизда ҳали ҳам.

Ростини айтиш керак – биз ўз туманимиз, ўз шахримиз, ўз вилоятимиз депутатларини танимаймиз. Ҳаммасига сабаб ўша – моҳиятдан оғиш. Ҳокимиётта, давлат бошқарувида иштирок этишга ҳақиқатан ҳам интилса, оғмас эди. Жамият аъзоси билан сиёсий партия ўргасидаги масофа сира яқинлашгани йўқ. Бу икки индивид дурбин билан қараганда ҳам бир-бирини кўрмайди, танимайди.

Нима учун қайсиdir вилоятнинг амалдорлар анчадан буён яқин йўламагани боис ҳароб ахволга тушиб қолган қайсиdir маҳалласида фақат давлат раҳбари кутилмаганда кириб қолсангина вазият яхшиланишини ўйлаб кўрайлик. Депутат – сиёсий партия вакили, ҳоким – сиёсий партия вакили. Улар – сиёсатчи! Халқнинг овозини олган ана шу шахслар нима учун шундай маҳалла-

ларга тўсатдан кириб қолмаётгани, беозор айтганда, ажабланарли. Кабинетда ўтириб, ваъзхонлик қилганимиз билан биримиз сира ҳам икки бўлиб қолмайди, ахир.

ҲАММАСИГА ПРЕЗИДЕНТ БАЛОГАРДОН

Сиёсий партияларимиз ўртасидаги ракобатда кўзга ташланадиган сунъийликнинг ҳам бош сабаби моҳиятдан оғишида бўлса керак. Бири тил тозалиги учун, яна бири маънавиятимиз учун «қайғуради». Қайғурмасин, демаймиз. Қайғурсин! Лекин бирламчи мақсаддан оғмасин. Нима учун таъсис этилганини унуби кўймасин.

Қонун чиқарувчи ҳокимият фақат ижро ҳокимиятини кўллаб-куватлаш учун тузилмайди. Ижро ҳокимияти Олий Мажлис ва маҳаллий органларга сайловлардан кейин шаклланади. Яни, ижро ҳокимиятининг асосини марказий ва маҳаллий қонун чиқарувчи органлар устида турадиган аллақандай мавхум кудратли ташкилот эмас, мана шу органларнинг ўз аъзолари ташкил этади. Яна ҳам соддароқ айтадиган бўлсак, қонун чиқарувчи ҳокимият ижро ҳокимиятига тобе эмас.

Сиёсий партияларимиз вакиллари мана шу ҳақиқатни дастак қилиб ололмаяпти. Ташки сиёсат, ички сиёсат, иқтисодий соҳа, ижтимоий соҳа, кадрлар масаласи – ҳамма-ҳаммасига давлат раҳбари балогардон. Инвестиция жалб этиш, ишлаб чиқаришнинг янги турларини очиш, экспортни диверсификация қилиш – барча иқтисодий масалалар бўйича аввал Президент таклиф билдириб, ташабbus кўрсатади. Қолган раҳбарлар (уларнинг ҳаммаси – сиёсий партия вакиллари, сиёсатчilar) фақат кўллаб-куватлади. Ваҳоланки, кўллаб-куватлаш учун раҳбар бўлиш шарт эмас. Амалда уни ҳалқ ўз меҳнати билан кўллаб-куватлайверади.

Оддий мисол: нима учун Учинчи Ренессанс ғоясини «Миллий тикланиш» партияси эмас, Президент илгари сурди? Бу партия раҳбарлари ҳалқни бирор улуғ ғоя йўлида бирлаштириш, эргаштириш учун шу чоққача нимани ўйладио нима қилди? Номининг ўзи мазкур ғояни айтиб турган бўлса?!

Айтаверса, мисол топилаверади. Қундалик ҳаётимизга назар ташлайлик. Интенсив боғлар яратишни Қишлоқ хўжалиги ёки Иқтисодиёт вазирлиги (уларнинг раҳбарлари – сиёсий партия вакиллари, сиёсатчilar) таклиф этгани йўқ. Туризмни ривожлантириш бўйича тегиши ташкилот, ёшларнинг вақтини

унумли ўтказиш борасида тегишли иттифоқ ё тегишли марказ ташабbus кўрсатадигани йўқ. Муруватт үйларига ҳам Президент шахсан боришига тўғри келяпти.

Бу ўринда қадим бир масал ёдга тушади. Бир киши йўлда кетаётib, ўғлини савалаётгани отахонни учратади. Сабабини сўрагандан, отахон ўғлини айтганини килмагани учун жазолаётгани аён бўлади. Кейин йўловчи яна бир отахонни учратади. У ҳам ўғлини савалаётгани бўлади. Сабабини сўрагандан, «бу фақат айтганимни килади, ярамас, шунинг учун жазолаётпман», дейди отахон.

Бизда ҳам шундай вазият юзага келган. Айтилганни қиласиз, холос. Уни ҳам ҳамиша мукаммал бажармаймиз. Ўлда-жўлда. Баъзида охирiga етказмаймиз, баъзан ҳатто умуман бошламаймиз ҳам. Ўзимиздан билиб-ку ҳеч нарса қилмаймиз.

ҲУЖЖАТ НОМИНГИЗ БИЛАН АТАЛСИН!

Хўш, унда сиёсий партияларнинг нима кераги бор? Ҳамма ташвиш давлат раҳбарига қолиб кетадиган бўлса, улар нима учун тузилган? Қўшимча иш ўрни яратиш учундир балки? Ҳар холда раҳбарлар, ўринбосарлар, вазири директорлар, бошқарувчию раислар, турли мақомдаги депутатлар, қўмитаю комиссиялар масъуларидан ҳайдовчи, ошпаз, фаррошларгача – қанчадан-қанча одам-а! Афсуски, бундай фараз кулгимизни қистатмайди, аксинча, аянчимизни оширади.

Ижтимоий тармоқларда сиёсий партияларимиз сиёсий кучга айланади оладими, деган савол кўп муҳокама қилинаётгани бежиз эмас. Шусиз ҳам оғрикли бўлган бу масала сайлов йилларида яна ҳам долзарблашади. Аччиқ-чучук қилиб кўп гаплар айтамиз. Лекин хулоса қилмаймиз. Амалда ўзимизни ўнгламаймиз. Сайлов ўтиши билан яна баландпарвоз гаплар билан овунаверамиз: демократик сайловимизни ҳамма тан олган бўлади, хорижлик кузатувчилар жараёнга юксак баҳо бериб кетади, янги депутатлик корпуси ва янги ижро ҳокимияти бизни олий мэрралар сари бошлайди! Шу оҳангдаги чиройли гаплар, вассалом. Кейин яна Президентнинг раъиига қарашда давом этамиз – ишимиз кўллаб-куватлашдан иборат бўлиб қолаверади.

Партия тузилияптими, демак, бундан кимдир манфаатдор, дейдилар. Қачонлардир давлат ҳокимиятининг сиёсий лойиҳалари асосида тузилган сиёсий партияларимиз ҳали ҳам «loyiҳacha-siga» фикрлаш ва фаолият кўрсатиш кобигида қолиб кетаётгандек, мустақил сиёсий органга айланади олмаётгандек туюлади. У даврлар ўтган, у лойиҳаларнинг ҳомийлари, ижроҷилари, манфаатдорлари ортда қолиб кетган бўлса-да, хануз ташабbusкорлик, креативлик, новаторлик кўзга ташланмайди.

«Адолат» адолат тантанаси учун нималар қилгани ё қилмоқчи бўлаётганини билмаймиз. «Миллий тикланиш» миллий тикланиш учун нима қилгани ё қилмоқчи бўлаётганидан бехабармиз. Кани энди бизда ҳам «Болтаев қонуни», «Тешаев тузатиши», «Ўроков акти», «Хўрозов декларацияси» деган номдор хукукий-меъёрий ҳужжатлар пайдо бўлса. Қани энди «Фалон партия акцияси» деган оламшумул тадбир тарихимиздан ёрқин ўрин олса. Қани энди одамлар сиёсатчilarни орқаваротдан кузатар экан, «бу киши фалон партиядан» деб ички хурмат билан тилга олса.

Қани эди!..

Мадина МАШРАБХОН

Ўзбекистон либерал-демократик партияси

2020 йилда Ўзбекистон либерал-демократик партияси энг катта бюджетга эга бўлган. Ўтган иили партия 35 млрд. сўм харажат қилган. Шундан **29,5 млрд. сўми давлат бюджетидан ажратилган**.

2021 йилда партия бюджети 49 млрд. 640 млн. сўм этиб белгиланган. Бу маблағларнинг 33 млрд. сўми давлат бюджетидан, 12 млрд. сўми аъзолик бадалидан иғилиши режалаштирилган.

«Миллий тикланиш» демократик партияси

2020 йилда МТДП ҳисоб рақамига 22 млрд. 276 млн. сўм маблағ келиб тушган. Ҳусусан, партиянинг Устав фаолиятини молиялаштириш учун давлат бюджетидан **20 млрд. 113 млн. сўм** ажратилган.

«Адолат» социал-демократик партияси

2020 йил давомида «Адолат» партияси хисоб рақамига жами 14 млрд. 206 млн. сўм маблағ келиб тушган. Шундан **13 млрд. 80 млн. сўм** партия устав фаолиятини молиялаштириш учун давлат бюджетидан ажратилган.

Халқ демократик партияси

2020 йилда ХДПнинг бюджети 23 млрд. 842 млн. сўмни ташкил этди. Партиянинг устав фаолиятини молиялаштириш учун давлат бюджетидан **12 млрд. 291 млн. сўм** ажратилган.

Экологик партия

2020 йилда Экологик партия хисоб рақамига жами 8 млрд. 535 млн. сўм маблағ келиб тушган. Шундан **8 млрд. 286 млн. сўми давлат бюджетидан** ажратилган маблағ ҳисобланади.

НИКОХ – ҲУҚУҚНИ ЧЕКЛАШМИ?

Оила қадимдан халқимиз учун муқаддас ришта ҳисобланган. Үз жуфтига садоқатли бўлиш, фарзандлар тарбиясидаги масъулият ҳамда уларга ҳар томонлама меҳр ва эътибор кўрсатиш азалий одатларимиздан ҳисобланади. Биз ҳам мана шундай муҳитда улғайганимиз, қўникканмиз. Келгусида оила қуришда ҳам ўзимиздек фикрлайдиган, албатта ўзбекона турмушда муносаб ҳаёт кечирадиган инсон билан тақдиримизни боғлаш мақсади туради.

Биласизми бунинг замирида нима бор? Минг йиллар давомида ота-боболаримиз, момоларимиз маҳкам тутиб келаётган ҳаёт тутуми бор бунинг моҳиятида. Миллатнинг асл тийнати бор бунинг пойдеворида. Бутун эл доим ҳавас қилган мана шундай оила фарзандларига.

Бироқ бугунги кунда содир бўлаётган ажralишлар, турли оилавий парокандаликларни кўриб, ниманинг таъсирида бундай ахволга келиб қолаётганимиз ҳакида ўйлаймиз. Ачинамиз. Тошкентга келганимдан бўён бир танишимнинг бўш турган ҳовлисида яшайман. У танишим қишлоқдаги қўшнимиз. Пойтахтда ишлаганлиги туфайли оиласи билан кўчиб келишган эди. Бироқ қишлоқ ҳа-

ётига қўниккан болалари, аёли бу ерга мослаша олмагач түғилган масканига қайтишиди. Табиийки орадан ҳеч қандай вакт ўтмай оила бошлиғи ҳам ўз ишини вилоятга кўчирди.

Мен бу ерга келганимда ҳовлининг бир хонасида бир оила, яна бирида турмушдан ажраган ёши каттароқ келин икки боласи билан ижарада турар экан. Уларнинг болалари мендан хабар олиб, сұхбатлашгани чиқиб туришарди. Бирмунча вактдан кейин анча яқин бўлиб қолдик. Билишимча турмушидан ажраган келин асли Жиззах вилоятидан экан. Турмуш ўртоғи билан бир-бирига мос келишмаганимиш. Орада икки нафар фарзанд түғилиб, мактабни битирай деб қолган. Келинойимиз очироқ гапиришни истамаса-да менинг

кўпроқ билгим келарди. Кўп ўтмай барibir ҳаммасини билиб олдим.

Жиззахдан Тошкентга бир неча йиллар илгари ишлаш учун келган қиз бир йигит билан танишиб, ишқий муносабатда бўлади. Ҳаммамиз англаб турганимиздек алданади. Туғилган жойига, ота-онаси олдига қайтишга юзи чидамай оила қуриш учун ҳеч қандай шароит ва имконияти йўқ йигит билан шаръий никоҳдан ўтишади. Кўряпсизми, сохта, ишончсиз ва шубҳа-гумонларга лиммо-лим «муҳаббат» устига қурилган оила узоққа бормади. Оқибатда икки фарзанд тирик етимга айланиб, айни ўйнаб-куладиган, орзулар оғушида яшайдиган вактида бирорларга сифинди бўлиб дарбадар ҳаёт кечиряпти...

Энди буни кўйиб турайлик. Ҳикояни менинг кўзимга баҳтлидек кўринган кейинги хонадаги оила ҳаёти билан давом эттирасак. Бу оиланинг ҳам икки нафар фарзанди бор. Катта фарзанди қиз, 20 ёш. Кейинги ўғил, 18 ёш экан. Бу оила аввал қаерда яшаган билмадим, лекин бу ерга келгандарига беш ой бўлиди. Қизини турмушга узатишган, бироқ у ҳам бир боласи билан онасининг олдига қайтиб келиб ўтирибди. Онаси эса икки марта турмуш курган. Иккиси билан ҳам узоқ яшамай ажрашган, ҳозиргиси эса учинчи турмуш ўртоғи, ўзидан олти ёш кичик экан. Менга бу гапларни айтиб берадиган 10-синфда ўқийдиган ўғлининг ҳеч бир хиссиётсиз сўзлашини кўриб раҳмим келишини ҳам, эътибор бермасликни ҳам билмай қолдим.

Наҳот, юртдошларимизнинг ичидаги ҳам қайсиdir миллат кишиларидек оиланинг ўйин қилиш оддий нарсага айланиб улгурган бўлса?! Ишонгим келмайди. Аммо ўз кўзим билан кўриб турганим учун, эсиз умр дейман. Билмадиму мен таниган одамларнинг барчаси болалигидан чиройли оила қуришни, ширин турмуш кечиришни орзу қилишади. Наҳот, юқоридаги оилаларда шундай мақсад бўлмаган бўлса?! «Онасини кўриб, қизини ол» деганлари

ҳақ гап эканлигига эрдан ажраб онасининг учинчи эри олдида яшаётган қизни кўриб янада амин бўляпман. Бу оиланинг қолган фарзандларидан жамиятимиз учун қандай кишилар етишиб чиқади? Ота-онасининг хатосини тушуниб, кечирган қийинчиликларидан тўғри холоса чиқарса бошқа гап. Бунга кўпчилик умид қилади. Аммо...

Мулоҳазаларимни курсодишим Диёрбекка айтганимда ногаҳон бир фикр билдириб қолди: «Эҳ, дўстим нимасини айтасан. Бундай оилаларни кўриб, оила қуришга ҳам кўркиб қоларкан киши. Рўзгорга тайёрманми? Оилани муносаби бошқара оламанми, деган фикрлар асло тинчлик бермайди. Мана 26 ёшга киряпман, лекин ҳали-бери оила масъулиятини елкамга олишга ўзимни тайёр, деб ҳисоблай олмайман».

Ҳа, дўстим ҳақ гапни айтди. Бугун инсон ҳуқуқларини рўяқ қилиб (аслида у инсон ҳуқуқлари эмас, айрим кимсаларнинг ҳакалак отган нафси дейши керак) дунёда одамлар қандай жирканчликларни қилмаяпти. Тасодифан интернетда ўқиб қолдим. Европаликлар ёзишяпти. Никоҳ қуриш инсон манфатларини чеклаш эмиш. Уларнинг бу гапидан келиб чиқиб айтадиган бўлсак, одамлар никоҳ қурмай хоҳлаган кишиси билан эркин ҳар қандай муносабатда юраверса. Ахир бунда инсониятнинг ёвойи хайвондан нима фарки қолади? Биз ўта маданиятли деб биладиган ва ёшларимиз айрим телеюлдузларига тақлид қилиб юрадиган Европада шу каби иллатларга эркинлик, деб қаралса буни қандай тушуниш мумкин?

Шу сўзларни ёзяпману хаёлимга янги келин тушган оиладаги нонушта манзаралари келяпти. Ўзимизнинг миллий ўзбек оилаларига нима етсин. Кеч бўлсада, олий ўкув юртими тугатиб, яхши ишларга жойлашиб, оилавий ҳаётни қадрига етадиган, ҳаётда доим елкадош бўладиган оқила қиз билан тақдиримизни боғлашимиз тўғри эмасми?

Тўғриси, юқоридаги оилалар ҳаёти менга катта ибрат бўлди. Сиз ҳам қандай холоса чиқарган бўлсангиз, марҳамат таҳририятга ёзиб юборинг!

Камолиддин РЎЗИМАТОВ,
ЎзЖОҚУ талабаси

МУТОЛАА

ЖОНДАН ҲАМ АФЗАЛ

Бу асар ҳақида илк бор Тоҳир Маликнинг «Одамийлик мулки» китобида ўқигандим. Шундан кейин бу асарга қизиқиш үйғонди. Тоҳир Малик Анна Каренина ва Кумушнинг ўлимини таққослаб, ўзбекларга хос бўлган ҳаёти-ибоба каби тушунчаларни юксакларга кўтаради.

Лев Толстойнинг «Анна Каренина» асари ўзининг бир талай янгиликлари ва чигал жиҳатлари билан тушунчаларимга таъсир қилди. Бошқа асарларга нисбатан бу асар мутолааси давомида «нега?» деган саволни ўзимга камроқ бердим. Рус халқига нисбатан хозирги замон кишиси нуктаи назаридан фикрлашим эҳтимол бу асарни тўлиқ тушина олишимга монелик қилгандир. Бир қарашда ҳаммаси табиийдик кўринади. Лекин нимадир этишмаётган ёки ортиқчадек.

Бу асарни минг саҳифадан зиёд бўлишига ва шу пайтгача ўқувчисини йўқотмаганига нима сабаб экан? Инсоннинг

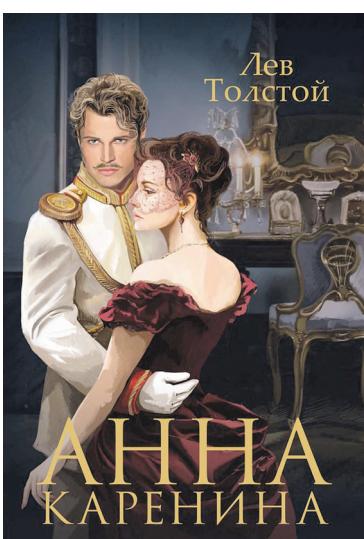
табиий яшаш муҳитида қачон саволлар пайдо бўлади? Қачонки нимадир табиий бўлмаганида. Эҳтимол бу асарни тутиб турган нарса ҳам табиий бўлмаган хиёнатдир. Худди иситма пайдо бўлиши инсоннинг соғлиғида ўзгариш юз берадиганидан дарак бергандек.

Кўпинча жаҳон адабиёти намуналарининг мутолааси пайтида сен ўзбексан, албатта тушунчалар бир хил эмас, ўзингга кераклигини олгин-да, қолганини кўй, деган гапни хаёлимдан ўтказаман. Лекин хиёнат инсон қайси миллиат кишиси бўлишидан катъи назар унга нисбатан қан-

рашлар кўп ҳолларда бир хил.

Хиёнат ошкор бўлгандан кейин Анна Каренинанинг турмуш ўртоғининг унга нисбатан муомаласини мен ўзбек сифатида қабул кила олмайман. Чунки лавозимидан келиб чиқиб фикрлаш, менимча, инсонга хос хусусият эмас. Инсон лавозимда бўлиш-бўлмасликдан катъи назар биринчи ўринда инсон. Айнан шу нарса ҳозир ўзбеклар орасида ҳам кенг томир ёйиб бормоқда. «Биз палончиларданмиз, бизда шу пайтгача бундай нарсалар бўлмаган. Майли, юраверсин, эси кириб қолар», деб кўп иллатларга кўз юмамиз.

Аслида бу асар турмуш қан-

чалар чиройли ва ҳашамдор бўлмасин, ўртада никоҳга асосланган оила бўлмаса, қолган нарсаларнинг сариқ чақалик аҳамияти йўқлиги хусусида.

Аслида бу асар хиёнаткор инсон муҳаббат дея даъво қилаётган нарсасини бирор

билиб қолмасикин, деган ҳадик шамоллари учирив кетиши хусусида.

Аслида бу асар бизнинг хаёлимизни банд этган, кўзимизга яхши кўринган нарсалар қалбимизга биз ўллаганчалик ҳузур-халоват бера олмаслиги хусусида. Инсоннинг излаганлари ҳар қандай шаклда бўлса-да, кўлга киритилиши бу ҳали максадга эришиш эмаслиги хусусида.

Кўнгил факат ўзига муносаб қолмаган, умумъэтироф этилган, ҳалол-покиза нарсалардангина ором ола билиши ҳақида баҳс юритади. Муаллиф ана шу икки ўт орасида талошланган инсоннинг киёфасида ботинимиздаги юзлаб саволларга жавоб қидиртиради. Ҳар ким бу асарни ўқир экан, ўша жавобни ўз қалбидан қидирди ва топади. Асарнинг энг катта ютуғи, муаллифнинг энг зўр маҳорати ҳам шунда бўлса керак.

**Зиннур
МУҲАММАДАЛИЕВА**

ХИНДИСТОННИНГ МАРКАЗИЙ ОСИЁГА «ЮРИШИ»

Бу ҳамкорликдан қандай мақсадлар кўзланган?

Марказий Осиё доимо қудратли мамлакатлар дикқат марказида бўлиб келган. Охири йилларда мintaқада ўз геосиёсий манфаатларига эга Россия, Хитой, Фарб давлатларидан ташқари, Хиндистоннинг ҳам фаоллиги ошди. Бу, айниқса, Ўзбекистон билан муносабатларда яққол кўзга ташланмоқда. Мазкур жараёнга доир саволлар билан тарих фанлари доктори, профессор Мирзоҳид Раҳимовга юзландик.

– Мирзоҳид Акрамович, Ҳиндистоннинг Марказий Осиёдаги манфаатлари нималардан иборат?

– Аввало, айтиш керак, Ҳиндистон билан бизни азалдан дўстлик ришталари боғлаб келади. Мамлакатларимиз ўргасидаги тарихий-маданий, савдо-иқтисодий, сиёсий алоқалар узок ўтмишга эга. Марказий Осиё орқали ўтган Буюк ипак йўли нафакат Хитойга, балки Ҳиндистонга хам олиб борган. Ҳинд заминида бир неча аср мобайнида хукмронлик қилган Бобурйлар сулоласи мамлакат ривожига катта хисса кўшгани маълум. Ҳиндлар буни ёдда тутган ҳолда Ўзбекистонни чуқур хурмат билан тилга олади.

Тарихий, маданий омиллар таъсирида шаклланган илик муносабатлар кейинчалик саноати итифок ва Ҳиндистон ўртасида икки томонлами, ўзаро манфаатли ҳамкорликни йўлга кўйишида ҳам аскотди. Ўзбекистон мустақилликка эришгач, Ҳиндистон билан алоқаларни кўп йиллик анъаналар асосида янада мустаҳкамлашга ҳаракат килди.

Айни дамда Ҳиндистон Марказий Осиё мамлакатлари билан, аввало, савдо-иқтисодий кооперацияни чуқурлаштиришни мақсад килган. Ҳаркалай, бундан мintaқа-нинг барча давлатлари бирдай манфаатдор. Ҳиндистон узок истиқболни кўзлаб иш тутоға. Мамлакат ўзи учун анъанавий бўлган соҳалар – тўқимачилик саноати, инновацион тиббиёт, фармацевтика, ахборот технологиялари ривожига сармоя киритяпти. Шу билан бирга, Ҳиндистон Эроннинг Чобаҳар портига олиб борувчи «Мозори-Шариф – Хирот» темир йўли курилишини кўллаб-кувватламоқда. Мазкур лойиҳа Марказий Осиё, айниқса, тўрт томони куруклиқ билан ўралган Ўзбекистон учун ўта муҳим аҳамиятга эга. Кўшни Афғонистон худудини кесиб ўтвучи янги транспорт артерияси орқали Ҳиндистон Марказий Осиё, Россия ҳамда Шарқий Европага чиқиш, шу йўсунда ташки кучлар билан сиёсий мулоқотни кенгайтириш имкониятини кўлга киритади. Биз учун эса кўшни давлатлар ва мintaқалар бозорларига кенгрок йўл очилади.

– Ҳиндистоннинг қайси жиҳатларидан ўринак олсан арзиди?

– Ҳиндистонда жуда яхши сиёсий анъаналар шаклланган. Мамлакат демократик тараққиёт йўлида шахдам одимламоқда ва бу билан ҳалқаро ҳамжамият эътиборини қозонган. Қолаверса, Ҳиндистоннинг иқтисодий ва инвестициявий салоҳияти ҳам анча юқори. У Осиёнинг қудратли давлатларидан бири саналади. Ҳиндистон ахборот технологиялари, фармацевтика, тўқимачилик саноати бўйича дунёда пешқадамлик қилмоқда. Жаҳон бозорига

экспорт килинаётган IT-хизмалар, дастурий маҳсулот, технологик стартапларнинг саломокли улуши айнан шу мамлакат хиссасига тўғри келади. Ҳиндистонда IT-мутахасисларини тайёрлашга каратилган кўплаб ўқув дастурлари мавжуд. Улар орқали ривожлангаётган давлатлар, шу жумладан, мintaқамиз ёшларига ҳар йили етакчи хинд олийгоҳларида белул таълим олиш ва мамлакатларни берилган.

Аҳоли сонининг ҳаддан зиёд кўплигига қарамай, Ҳиндистонда юқори малакали кадрлар салмоғи муттасил ортмоқда. Уларнинг аксарияти АҚШ, Европа, араб мамлакатларида фаолият кўсатяпти.

Ҳинд дастурчиларига бутун дунёда таълим дастиларига бўлган. Бу инсон капиталини ривожлантириш бўйича олиб борилаётган оқилона сиёсат маҳсулидир. Аҳоли сонининг ҳаддан зиёд кўплигига қарамай, Ҳиндистонда юқори малакали кадрлар салмоғи муттасил ортмоқда. Уларнинг аксарияти АҚШ, Европа, араб мамлакатларида фаолият кўсатяпти. Бироқ ватанини тарқ этмаган ҳолда «Microsoft», «Facebook», «Google» сингари йирик компаниялар билан ҳамкорлик килаётган мутахассислар ҳам бор. Қолаверса, ҳиндлар хорижий давлатлар ва ҳалқаро ташкилотларда юқори лавозимларда ишлаб келмоқда. Бу Ҳиндистоннинг ҳалқаро меҳнат муносабатлари тизимиға муваффакияти интеграциялаша олганидан далолат беради. Марказий Осиё мамлакатлари ҳам мана шаҳар тажрибани кўлласа фойдалан холи бўлмайди.

Ҳинд фармацевтика саноати жаҳонда аллақачон ўз ўрнини топган. Ҳозирги кундуза у Марказий Осиё бозорининг салкам 20 фойзини эгалламоқда. Бироқ бу хали чегара эмас. Ишончим комилки, мамлакатларимиз ўртасида савдо-иқтисодий алоқалар ривожлангани сайн Ҳиндистондан дори препаратларини нафакат сотиб олиш, балки биргаликда ишлаб чиқариш ҳамда истемолчиларга нисбатан арзон нархларда етказиб бериш имкони туғилади.

Яна бир гап. Ҳиндистоннинг олий таълим тизими анчайин такомиллашган. Бу соҳада кўплаб қизиқарли ва дол зарб ташабbusлар илгари сурилмоқда. «Ижобий дискриминация» сиёсатини олайлик. У аҳолининг кам таъминланган қатламларини кўллаб-кувватламоқда. Мазкур лойиҳа Марказий Осиё учун аҳамияти нимада?

– «Мозори-Шариф – Хирот» темир йўнилиши Марказий Осиёни Ҳинд океани билан боғловчи энг қисқа йўл ҳисобланади. Унинг қурилиши нафакат Ҳиндистон, балки мintaқа мамлакатлари учун бирдай фойдали. Ўз навбатида, мазкур лойиҳа барча манфаатдор томонларни умумий саъй-ҳаракатлар билан жафоқаш афғон заминида тинчлик ўрнатишига ундумоқда. «Мозори-Шариф – Хирот» темир йўли кўшни Афғонистонни мintaқалараро савдо муносабатлари тизимиға жалб этиш имконини бериши билан ҳам аҳамиятлидир.

«Мозори-Шариф – Хирот» темир йўли орқали биз қисқа фурсатда ва ортиқча ҳаражатлариз Ҳиндистон, Афғонистон, Эрон ва бошқа мамлакатлар бозорига чиқиш имконини кўлга киритамиз.

Трансафгон темир йўли Эроннинг Чобаҳар портигача чўзилган. Чобаҳардан савдо юклари бошқа мintaқаларга етказилади. Демак, биргина юк ташувларининг ўзидан Марказий Осиё мамлакатлари мўмай даромад топиши мумкин. Қолаверса, мазкур транспорт коридори орқали биз қисқа фурсатда ва ортиқча ҳаражатлариз Ҳиндистон, Афғонистон, Эрон ва бошқа мамлакатлар бозорига чиқиш имконини кўлга киритамиз.

– Жорий йилнинг февраль ойида Покистон, Афғонистон ва Ўзбекистон «Мозори-Шариф – Қобул – Пешавор» темир йўлини қуришга келишиб олди. Бу борада экспертлар орасида баҳсли фикрлар уйғонган. Покистон йўналиши Ўзбекистон учун устувор бўлиши керак эмаслигини айтаётганлар хам бор. Сизнинг фикрингиз қандай?

– Назаримда, Ўзбекистон ва кўшилиаримиз ҳам турли йўналишларда транспорт-коммуникация алоқаларини ривожлантиргани маъқул. Айтайлик, афғон-эрон транспорт йўлаги Ҳинд океанинча бўлган масоғани қисқартириш нуқта назаридан муҳим. Бироқ Афғонистон-Покистон йўналишининг аҳамияти бундан кам эмас. Қолаверса, Пешаворгача темир йўй изларини ётқизишдан Хитой ҳам манфаатдор. Шу ўринда, Покистон Хитойнинг Жануби-Шарқий Осиёдаги асосий ҳамкори эканини унутмаслик керак.

Ҳалқаро транспорт-коммуникация лойиҳаларида иштироқ этиш Ўзбекистон ташки сиёсатининг муҳим йўналишига айланган. Покистон – йирик бозор, у энергетика ресурсларига эхтиёж сезмоқда. Фақат «Мозори-Шариф – Қобул – Пешавор» йўналиши бўйлаб юк ташувларида хавфсизлик масаласини жиҳдий йўлаш керак. Нима бўлганда ҳам Марказий Осиё мамлакатлари ташки ҳамкорлардан ҳеч бирини инкор этмаган ҳолда барчаси билан ўзаро манфаатли муносабатларга киришгани айни муддао.

– Ташки ўйинчилар ҳакида эслатдингиз. Ҳиндистоннинг Марказий Осиёдаги фаоллиги мintaқада ўз мавқеини мустаҳкамлашга ҳаракат қилаётган бошқа қудратли давлатлар томонидан қандай қабул қилинмоқда?

– Ўлашимча, Россия ҳам, Европа Итифоқи ва АҚШ ҳам бундай ҳамкорликка қарши эмас. Аммо Хитой Ҳиндистон билан терс муносабатда. Покистон ва Ҳиндистон ўртасида асрий қарама-қаршилик ҳакида-ку гапирмаса ҳам бўлади. Расмий Деҳли Покистоннинг Хитой билан яқинлигини, Покистон эса Эрон-Ҳиндистон ҳамкорлигини ўзига нисбатан хавф-хатар, деб қабул қиласи. Шунга қарамай, Хитой ҳеч қайси давлат билан савдо-иқтисодий алоқаларни сустлаштираётгани йўқ. У ҳам Марказий Осиё, ҳам Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари билан ҳамкорликни кенгайтиришдан манфаатдор. Бундай позиция Покистонга ёқмаслиги аник.

Бироқ «Мозори-Шариф – Қобул – Пешавор» транспорт йўлагини Покистон иштироқисиз куриб бўлмайди. Ахир, ҳатто Ҳиндистон, айниқса, унинг шимолий худудлари учун Марказий Осиёга темир йўлнинг Покистон ва Афғонистон орқали ўтгани афзалроқ. Чунки Эрон орқали масоға анча ўзок.

– Марказий Осиё мамлакатлари ва Ҳиндистон ўртасида муносабатлар истиқболлари ҳакида нимада дея оласиз?

– Ҳиндистон билан ҳамкорлик бундан кейин ҳам жадал ривожланади. Бироқ савдо-иқтисодий муносабатлар динамикасида якин йилларда сезиларли силжишлар кузатилишига ишончим комил эмас. Сабаби ҳинд капиталининг Марказий Осиёдаги улуши ҳозирча жуда кам. Ҳиндистон Ўзбекистоннинг ташки савдо ҳамкорлари ўнталигига ҳам кирмайди. Менимча, транспорт-коммуникация масалалари ечим топиши билан вазият ижобий томонга ўзгариб боради.

Наргиза УМАРОВА,
журналист

Мирзоҳид РАҲИМОВ – Фанлар академияси ҳузуридаги Ўзбекистоннинг энг янги тарихи маркази бўлими бошлиғи. Марказий Осиё мамлакатларининг ҳалқаро ва мintaқавий ҳамкорлиги бўйича эксперт.

«Journal of Eurasian Studies» (Париж, Бостон ва Лондонда чот этилади), «Journal of Central Asia and the Caucasus» (Швеция), «Центральная Евразия» (РФА шарқшунослик институт) ҳалқаро илмий журналлар таҳрир ҳайъати аъзоси.

Турли йиллarda Буюк Британия, АҚШ, Голландия, Италия, Германия, Япония, Ҳиндистон, Хитой, Россия ва бошқа мамлакатларидан илмий-тадқиқот сафарлари билан бўлган.

КАДОҚ ҚҰЛЛАРИНГНИ

Чапқырғоқ Амударё ирригация тизимлари ҳавза бошқармасининг гарданига юклатилган вазифа – воҳа худудидаги қишлоқ құжалиги әкінларига кафолатли тарзда сув етказиб беришдан иборат. Ахир оби ҳаётсиз ерлардан рисоладагидек ҳосил олиб, турфа ноз-неъматлар билан дастурхонларни түкин-сочин қилиб бўлмаслиги беш қўлдай аён. Шу маънода, Чапқырғоқ Амударё ирригация тизимлари ҳавза бошқармасининг кўп сонли меҳнат жамоаси она замин тақдирига бирдай жавобгар, десак хато қилмаган бўламиш.

Бир меҳр яшайди тупроқларида

*Йўлнинг иккى қўлидан тутиб,
Узоқларга узатар тоғлар.
Сойлар шовқин, гумбирин ютиб,
Магурланиб кузатар тоғлар.
Мен кувнайман сувлар тезлиги,
Сойлар тошиқнлигини кўриб.
Шундай олам – жанснат бизники,
Билсак басдир, ардоқлаб, севиб.
Ўрмонларнинг ҳусни кўркам соз,
Эркаланиб отар тонглари.
Етшишмайди лекин оз-моз
Қизилқумнинг чанг тўзонлари.
Чўлга чиқиб жон берадётган,
Амумизнинг лойка сувлари.*

Шоирнинг бағрикенг Амударёга атаб битган бу шеърида чиндан ҳам жон бор. Улкан сувлик мудом Қорақум ва Кизилкум бағридаги интиҳосиз ер майдонларига тириклик бахш этиш учун шошади, ошиқади. Озод, эркин оқаётган бу сув яна қанчадан-қанча тириклик оламини ўз неъматидан баҳраманд этади. Хоразм заминининг чек-чегарасиз дала ва ёбонлари таърифи тавсифи, мадхининг охри йўқ. Таъbir жоиз бўлса, воҳа таърифини «Сахарлар ичинда гулистон диёр, Бир меҳр яшайди тупроқларида», деган чиройли иборага тиркаб қўярдим.

Афсона ва ривоятларга бой қадимий Хоразмнинг энг катта устунлиги – унинг Шарқ билан боғловчи йўл чорраҳасида жойлашганида. Гарчанд гул-чечакларга сероб воҳа худуди уччалик катта бўлмасада, довруғи чўнг. Қадамда бир-биридан ажойиб, ғаройиб воқеа-ходисалар билан рўбару келасиз. Ҳайрату ҳаяжон босади бу ўлка тупроғини кезсангиз. Кўхна Хива – бу диёрнинг бебаҳо гавҳари. Амударё соҳилида жойлашган ушбу муаззам шаҳар ўзининг бой ўтмиши, нодир меморий обидалари билан ажралиб туради. Хиванинг Иchan қалъя қисми 1990 йилда жаҳон мероси рўйхатига киритилган. Сайд Аловиддин макбараси, Паҳлавон Маҳмуд мажмуи, Кўхна Арқ, Оқ Шайхбобо кўшки, Муҳаммад Аминхон, Оллақулихон, Исломхўжа, Қутлиғмурод Иноқ мадрасалари каби тарихий ёдгорликлари, кўхна дарвозалари билан дунёга машҳур Хива мана неча асрки инсониятни ҳайратга чулагб келади.

...Оёқ остида сон-саноқсиз майдонлар ниш урган бўлса-да, баҳорнинг борлиқни қиздирувчи күёши секин олов селини пуркайди. Қизилкум томондан чиққан қуёш ниҳоят Қорақум ортига бош қўйиб, Амударё тарафдан салқин шабада уфуради.

Воҳа аҳли ўта билгич, доно. Агар шундай бўлмаганида, Хоразм тупроғида ота-боболаримиз азал-азалдан сунъий сув йўллари, тўғон, дамбалар куриб дехқончилик қилмаган бўларди. Қайси замонлар бўлмасин, ҳаётини, кўрар кунини тириклик неъмати, яъни сувсиз тассавур қила олмайдиган воҳа аҳли яратган ирригация тизими Шарқ ҳалқлари ёки бошқа бирор бир давлат сугориш тизимига ўхшамайди.

Мавжланиб, шитоб билан оқиб ётган улкан Амударё сувининг бир куб метрида 8-10 килограммгача лойқа бўлиши кўп бор кузатилган. Бу каналлар ва ариқларнинг ҳар бир метрига мавсум давомида 37 килограммгача чўкинди ўрнашади деганидир. Эл-улус кўп бор кузатган. Аму суви баҳор ва ёз ойларида тўрт марта кўтарилиб, тўрт марта пасайар экан. Шунинг учун ҳам сув тармоқлари дарё тошган ёки пасайган маҳалларда ҳам расамади билан сув олишга мўлжаллаб қурилган. Бу ўз навбатида чукур ва пишик-пухта илм, узоқ йиллик тажрибага асослангандир. Шу боисдан ҳам тарихда хоразмшоҳлар ва Хива хонлигига сув ва суғориш ишлари билан шуғулланувчи маҳсус мироб лавозими ташкил қилиниб, у вазири акобир, девонбегилар қаторида катта мавқега эга бўлган. Қолаверса, ўз даврининг донгдор кишилари, сўз сеҳргарлари Мунис ва Оғаҳий ҳазратлари мазкур лавозимларда узоқ муддат фаолият кўрсатган. Муҳаммад Ризо Оғаҳий ўрнига амакиси Муҳаммад Каримбекнинг мироб деган обрўли мансабга лойик кўрилиши уларнинг авлодига Хива хонлари ва аҳолининг ҳурмати, ишончи чандон юксаклигидан далолатdir.

Уста мираблар мактаби

Бир маҳаллар Хоразм воҳаси ирригация тизимида ўзига хос мактаб яратган инсон, ўз даврининг ёрқин сиймоларидан бўлган биринчи ўзбек ирригатори Муҳаммад ҳожи Аминаддинов соҳа билимдонларидан бири эди. Аслида қадимий Тўрткўл тупроғида туғилиб, Санкт-Петербургда таҳсил олган Муҳаммад оға оқар сув билан сирлашиб илми ни пухта ўзлаштирган эди...

Бугунги кунда ҳам соҳа билимдонлари худудни яшил камардек кесиб ўтган канал, дренаж, захкаш ва ариқларни қазиши, сув ўтказиши тўғонларини қайта таъмиглаш ишларига бош-қош бўлмоқда. Бу меҳнатлар натижаси ўларок, минглаб гектар ер майдонлари мўл ва баракали ҳосил олинадиган унумдор экинзорларга айланди. Турфа хил ноз-неъматлар баравж ўса бошлади. Чапқырғоқ Амударё ирригация тизимлари ҳавза бошқармаси бошлиғи, тажрибали ирригатор Омонбой Жуманазаров сув билан аждодларининг ҳайрли ишини да-

вом эттиришга бел боғлаган. Ерларнинг мелиоратив ҳолатини ўнглаш максадида воҳа худудларида захкашлар қаздириш, сув йўлларини табиий шароитга тўғрилаш, дехқончиликка илгор ва замонавий янгиликларни дадил жорий этишда касб дошларига доим ўрнак.

Омонбой Жуманазаров тақдим этган маълумотномага кўз югирираман. Унда сон-саноқсиз рақам ва эришилган натижалар коғозга муҳранган. Аслида рақамлар бажарилган юмушни астойдил чоғишириш, солишириш ва таққослаш имконини беради.

Хукуматнинг тегишли сонли қарори билан Хоразм вилоятида сув ресурсларини ҳавзвавий бошқариш тамойилидан маъмурий бошқарув тизимига ўтилди. Шундай қилиб, Чапқырғоқ Амударё ирригация тизимлари ҳавза бошқармаси ва унинг хузурида Мелиоратив экспедиция, Насос станциялари ва энергетика бошқармаси, «Тошсоқа», «Полвон-Фазавот», «Шовот-Куловот», «Қорамази-Қиличбой» ирригация тизимлари бошқармалари, Богот, Кўшкўпир, Урганч, Ҳазорасп, Хонқа, Хива, Шовот, Янгиарик, Янгибозор туман ирригация бўлимилари ҳамда янгитдан ташкил этилган Тупроққалъя туман ирригация бўлими ташкил этилди. Бугунги кунда мазкур жамоаларда сув ресурсларини бошқариш соҳасида ягона сиёсатни амалга ошириш, сув ҳўжалиги тизимининг фаолият кўрсатиши ҳамда уни тақомиллаштириш, мамлакат сув хавфсизлигини таъминлаш бўйича ўрта ва узоқ муддатли истиқболга мўлжалланган зарур чора-тадбирлар аста-секинлик билан ҳаётга татбиқ этиб борилмоқда. Бошқарма ва унинг тизимида ташкилотлари ҳисобида жами 2 минг 221 километрдан зиёд 243 та суғориш каналлари мавжуд бўлиб, бугунги кунда мазкур каналларнинг 409,3 чақирим узунликдаги қисми тозаланди, улардаги 98 та гедротехник иншоот, 82 та сув ўлчаш гидропости ҳамда 255 та сув чиқарыш насос агрегати капитал таъмирдан чиқарилиб, ишчи ҳолатига келтирилди.

Биргина вилоятдаги сув ташкилотлари ҳисобида жами 2 минг 221 километрдан зиёд 243 та суғориш каналлари мавжуд бўлиб, бугунги кунда мазкур каналларнинг 409,3 чақирим узунликдаги қисми тозаланди, улардаги 98 та гедротехник иншоот, 82 та сув ўлчаш гидропости ҳамда 255 та сув чиқарыш насос агрегати капитал таъмирдан чиқарилиб, ишчи ҳолатига келтирилди.

Мутахассислар жорий мавсумда дарёда сув озайшини башорат қилмоқда. Бу эса оби ҳаётнинг ҳар томчисидан тежаб-тергаб фойдаланиши талаб этади. Ана шу ҳолат инобатга олинниб, оқар сувнинг ҳар бир дала адоғигача бемалол этиб бориши қатъий назоратга олинди. Шундай қилиб, 2021 йил давомида далаларга жами 3 млрд. 260 млн. куб метр сув етказиб берилади. Унинг 2 млрд. 275 млн. куб метр вегетация яъни суғориш мавсумида жудаям аскотади. Ўтган йили бу кўрсаткич 3 млрд. 855 млн. куб метр, вегетация, яъни суғориш маҳалида эса 2 млрд. 637 млн. куб метрни ташкил этган эди. Ўз-ўзидан қўриниб турибиди, оқар сув ўтган йилгидан маълум маънода

озайган. Шу ўринда Амударё Хоразм вилоятининг 209 чакирим қисмидан, яъни Тупроққалъя, Ҳазорасп, Богот, Хонқа, Урганч, Янгибозор ва Гурлан тумани худудидан оқиб ўтишини инобатга оладиган бўлсак, сувнинг аҳамияти ва қадри нечогли эканини англаш қийин эмас.

Жамоа аҳли ва барча ирригаторлар Амударё сув ҳавзалари бирлашмаси бошлиғи ўринбосари Қаҳрамон Артиков, Тўямўйин гедроузелидан фойдаланиш бошқармаси бошлиғи Куранбай Бобоҷонов, шовотлик фахрий сувчи Гулмат Рўзметов, бофотлик фахрий сувчи Қаландар Отажонов, шовотлик фахрий сувчи Матёқуб Нуржонов, шовотлик фахрий сувчилар Шавкат Жуманов, Ҳамдам Каримов билан ҳамиша фахрланишади. Уларнинг барчаси давлатимизнинг юксак мукофоти – Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ирригатор фахрий сувчилиларни ўзлари учун кисмат деб билган бу инсонларнинг ҳаёт йўли ёшлар учун доимо катта мактаб бўлиб қолади. Буни қаранг, ернинг шўрини ювиб, хосил салмоғини ошириш мавсумида ҳам айнан уларнинг иш йўсун ва маслаҳатлари жуда ҳам аскотмоқда. Масалан, жорий йилнинг ўзида 130 минг 842 гектар, шу жумладан 82 минг 757 гектар пахта экиладиган ер майдони шўри ювилади. Умуман, ерлар шўрини ювиш ва ғаллани суғориш юмушларига тўрт ярим минг нафардан зиёд мироб жалб этилган. Улар ишнинг бир маромда ва сифатли боришига доимо кўз-қулоқ бўлиб туришибди.

Олтиндан қиммат неъмат

«...Кўмилган қудуқларни очиши осон дейсизми? Қанча куч, қанча вақт керак. Лекин жсанчиларга ҳам, отларга ҳам сув керак, уларни очмасдан илож ўйқ. Сув учун кураш ҳам катта жсангдай. Ниҳоят полвоннинг йигитлари очилган қудуқдан муздек сув билан отларни тўйдириб сугоришиди, бир неча мешкобни сувга тўйдириб, тонг пайтида маҳфий маълумот бўйича Дурди қилич турган жой томон ийл олишиди. Полвон қудуқ атрофига қоровуллар қўйиб кетди. Унинг кўнгли тўқ, бу қип-қизил чўлда олтиндан ҳам қимматли нарса – сув, яъни қудуқ ўз қўлида. Сув керак бўлиб қолса истаган вақтида карвон юборши мумкин...» Бу парча Жуманиёз Шариповнинг «Хоразм» романидан олинган.

– Мана шу китобни вақти-вақти билан қайта ўқиши яхши кўраман, – дейди Чапқырғоқ Амударё ирригация тизимлари ҳавза бошқармаси бошлиғи Омонбой Жуманазаров. – Унда тириклик оламини яшнатадиган сув билан боғлиқ кўплаб ўрнак бўларли гаплар бор. Яна Хоразм элида Амударё, яъни оқар сув билан боғлиқ бир-биридан кизиқарли ва ибраторум хикоя, афсона ва ривоятлар бисёр. Оғиздан-оғиздан ўтиб, жилоланиб келаётган бундай воқеа-ходисаларни эл-улус ҳамиша кўз корачиғидек асрар келишади. Уларнинг деярли барчасида Амударё бехад улугланади.

«Сув соқа»дан сув олиб...

Хоразм тарафларда бу сўз деярли ҳар куни муомала ва гурунглар чоғида

ЎПАДИ ДУНЕ.

ишлиатилади. Бир қараганда қулоққа ажабтовор эштиллади. Билмаган одам унинг маъно ва мазмунини хадегандан англамасдан, хуноби ошиши турган гап. Аммо сал фурсат ўтиб, бу сўзниг асл маъносини тушунганидан сўнг чирой очилади.

Камина Хоразмга бундан ўттиз беш йил аввал борганимда худди ана шундай ҳолатга тушган эдим. Бир ёшулидан бу сўзни тушунтириб беришини сўраганим ёдимда. Карияниг димоги чоғ бўлиб, эринмасдан менга сув соқа деган сўзни тушунтира кетди. Унинг айтишига караганда «соқа» бу – Хоразм шевасидаги сўз бўлиб, сувнинг келиш соқаси, сув манбаидан бош сув олиш манбаини англатар экан. Янада аниқроқ айтганда, Хоразм вохасининг асосий сув манбаси Амударёдан сув оловучи Тошсоқа, Байрам-соқа, Қорамази-соқа ва Тўронги-соқа каналларидан иборат. Эътибор берган бўлсангиз, юкоридаги номларнинг деярли ҳар бирида соқа сўзига дуч келиш мумкин. Хива тахтида ўтирган Мұхаммад Раҳимхон Феруз ҳазратлари ҳам вақти-вақти билан сув келиш соқаси, яъни боя айтганимиздек сув манбаидан бош сув олиш жойида бўлиб, айнан ўша жойда хийла вақт қолиб кетишни хуш кўрар экан.

Дехқонни азиз қилган одамгарчилик

**Кимки дехқонлиг айлади пеша,
Даги нон бермак, ўлди анга шиор.
Бўйла кимса улувви рафъатдин,
Одам ўлмаса, одамий худ бор...**

«Махбуб ул-кулуб» асарида Навоий шундай сехрли ва жозибали сўзларни қаламга олади: «Дехқонки ҳалол меҳнат билан дон сочади, ҳақ бир донини етти юзга етказади. Сочилган дони кўкаргунча, уни ўриб, хирмон уюб, ҳосил кўтаргунча қурт-күшлар ундан баҳраманд: дашт ваҳшийлари унинг билан хурсанд. Чимолилар уйи ундан обод: Гур (ёввойи эшак) дешан ҳайвонларнинг кўнгли ундан шод. Кабутарлар мастилиги тўргайларнинг шўх навоси шу донлардан, ўрокчининг тириклиги шунинг орқасидан. Фуқаронинг ризқу-рўзи, ғарбларнинг куч-куvvвати дон биландир. Шоҳ, хазинаси эса дон орқасидан инжу ва олтинга бой».

Дарҳакиқат, тупрок сикимлаб, ризқрўз яратувчи дехқон меҳнати ана шундай эътибор-эъзозга лойик. Навоийдек буюк зотнинг дехқон меҳнатига берган баҳоси ҳам бежиз бу қадар юксак эмас. Рости, дехқон мардум бир умр хеч кимдан ҳеч нарса таъма қилмайди. Эл ризқ-рўзини яратётган қўли қадоқ, заҳматкаш, жонфидо дехқон аҳли ҳимматидан далалар, ёбонлар, боф-роғлар яшнайди.

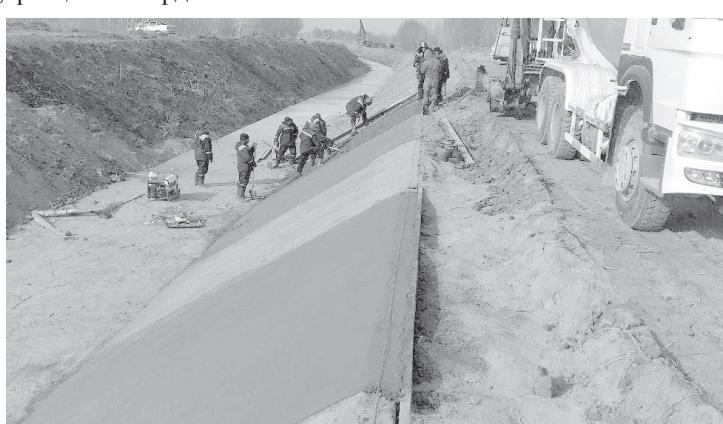
...Илонизи дала йўлидан қадам босиб келган Омонбой оға кўча адоғида тўхтаб, кенг сахнли ҳовлига бош сукди. Сал ичкарироқдаги мажнунтол тагида ширрилаб оқиб турган ариқ сувидан ҳовучини тўлатиб олди-да, юз-кўлини ювди, сўнг дастрўмолчада артинди. Ҳовли ичкарисидаги томорқада куймаланиб юрган уч-тўрт нафар дехқонга қарата баланд овозда «Хорманглар, ерга қадаётган экинларингизга барака» деди. «Сизнинг ҳам умрингизга барака», дейиши дехқонлар бири олиб, бири қўйиб.

Қишининг қаҳратон, изғирин совуклари, неча кундан бери кўз очирмай ёқсан кор сабаб омочда кузда чуқур қилиб афдарилган ер рисоладагидек мирикиб дам олди. Энди уни секин-аста қиш уйкусидан «уйғотиб» экин-тикин учун боплаб тайёрлаш лозим бўлади. Омонбояй ёшули ердан юмaloқ кесакни олиб ўнг бармоклари билан уқалаб кўрди.

Кесак бир зумда упадай уваланиб кетди. Сергashi учун сал фурсатни ўзи етарли бўлади. Хоразм вохасида ҳам бошқа манзиллардаги каби баҳорнинг нафаси аниқ-тиниқ сезилиб қолди. Унинг чиройи тетик. Ўтган йили сизот сувларини тортиб кетишига мўлжаллаб каттагина коллектор қурилгач, одамлардаги умид чироги қалбларга сурур берди, нур ёғдирди. Қалбидаги тилак ва истакларини одамлар кўни-кўшни, яқинларига оғзидан бол томиб айтишдан эринмади. Қолаверса, ердан шўр, заҳ, сизот сувлари чекиниши ҳамон дехқон аҳли борки, дала ишларини бошлаб олишга, ҳосилни ерга қадашга шошилади. Негаки айни дамда, бир учи кенг уфқларга қадар туташган қишлоқ, овуллардан, яқин-узоқ далалардан, пахталар, ковун-тарвузлар, хашак-пичанлар, дон-дун, ўтиг-оғочлар, маккапоя, гўзапоя, ўйнгичка ва бошқа нарсалар юкланган эшак-аравалар, тиркама тиркаган тракторлар пайдар-пай келиб турадиган куз фасли эмас эди. Бунгача ҳали қанчадан-қанча сувлар оқиб ўтиши керак бўлади. Ҳадемай дараҳтларнинг узун-қисқа соялари бу ерга унча-мунча файз киритади.

«Хут – қозон-қозон сут»

Сокин қишина ерни обдон тўйидри, энди етилган хамирдек кўпчиб, оби-тобига келаётган ер эл-улусни тўйдиради. Негадир беғубор болалик чоғларимда қиши-қировли кунлар этағини йигиб, кўкламой кириб келаётган кунларда бобом ҳудди танга топиб олган боладек шод ва фавқулодда тетик бўларди, – дея ҳикоя киласи Омонбояй Жуманазаров. – Ўша кезлари бир учи кенг ва поёнсиз уфқларга туташиб кетган ёбон ва боф-роғлар дехқон дилидай оқ, қишлоғу овуллар, аймоклар, кўргонлар заргар кўлидаги кумушдек жилоланиб кетарди.

Қантар оғди. Бобою момоларимиз қантар оғгач қозик устида кор турмас, дея бежиз айтмаган. Бундай вақтда замин бағри илийди. Донишманд ҳалқимиз шу важдан ҳам «Хут кирди – ер остига дуд кирди» дейди фахр билан. Кор остида обдон дам олган ер уйғонади. Ҳадемай, ер тобига келади. Ўтлар майса бўлиб барқ уради, курт-қумурска ғимирлаб қолади. Хут шамолидан тупрок кўпчиди. Бундай маҳалда

дехқонни қандайдир куч уйидан ташқарига ҳайдаб чиқади. Елкасига отасидан қолган каттакон кетмонини олиб, далаға йўл олади. Заминга тикилган кўйи хомчут қиласи, қандай экин экиши чамалайди. Келажакдаги хирмонлар, олинадиган ҳосил чўғини кўзлаб, дили ёришади. Хуллас калом, хут яхши ният, орзу умид ойи хисобланади.

Шу кунларда Қизилқумлик чорвадор оғайнининг кўнгли осмон қадар кўтариленган. У майсалар устида ётиб, осмонга тикилганича «Хут – қозон-қозон сут», оқлик сероб бўлади, чорва кенгликлардан ўз ризқ-насибасини чимдийди», дейди боладек кувониб. Лекин бу дегани барчаси тугади дегани эмас. Ҳали тўқсон ниҳоясига етгани йўқ. Тўқсонда турланса булат, уюр-уюр қор келади, дейди бахши шоир.

Сувнинг ҳам сўрови бор

Салобатли тоғлар бағридаги сон-саноқсиз қояларидан сизиб, тўпланиб, сўнгра катта дарёни ташкил этадиган оби-ҳаёт қадри бугунги XXI асрда тобора долзарб аҳамият касб этаётир. Эндиликда ҳар томчи сувнинг ҳам сўроғи бўлиши тайин.

Айнан шу жиҳат инобатга олиниб, бу мавсумдан бошлаб Чапқирғоқ Амударё ирригация тизимлари хавза бошқармаси ва унга қарашли мавжуд ташкилотлар жадал суръатда сув ва сувдан фойдаланиш, сувни иқтисод қилиш, тезроқ сувни тежовчи технологияларни жорий этиш чора-тадбирларини кўрмокда. Келинг, буни аниқ мисоллар ёрдамида ифода этсак. Жорий йилнинг ўзида вилоятда ўргача олинадиган 3500,0 млн. метр куб сув микдоридан 1000,0 млн. метр куб ва новегитация даврида 865,4 млн. метр куб ва новегитация даврида 134,4 млн. метр куб) сувни иқтисод қилиш ва тежаш белгиланган бўлиб, ушбу микдорни сувни тежовчи технологиялар хисобидан 222,5 млн. метр куб, ирригация тадбирларини амалга ошириш хисобидан 219,8 млн. метр куб, ерларни лазерли текислаш хисобидан 92,9 млн. метр куб, коллекторлардан сув олиш хисобига 110 млн. метр куб, насос станцияларини таъмилаш хисобига 113,7 млн. метр куб ва агротехник тадбирларни жорий этиш хисобига 241,2 млн. метр куб сув иқтисод қилинади.

Яна бир гап. Давлатимиз раҳбари ўтган йили декабрь ойида вилоятда бўлганида, 2021 йилнинг ўзида 35 минг гектарда, шундан 20 минг гектар майдонда томчилатиб, 10 минг гектар ғалла майдонида ёмғирлатиб ва 5 минг гектар майдонда эгилувчан қувур ва плёнка тўшаб суғориш тизимини жорий қилиши ирригаторлар олдига вазифа қилиб қўйиган эди. Айни маҳалда ана шу вазифа ижросини таъминлаш учун барча мутахассислар елиб-югуришмоқда. Шунингдек, ирригаторлар зудлик билан иккита насос станциясини реконструкция қилиш, 293 та насос агрегатини таъмилаш, 10 тасида куёш батареяларини ўрнатиш, 10 тасида частота ўзгартирувчи курилмалар ўрнатиш, 10 тасида конденсатор курилмаси ўрнатиш, 150 дона лампа ўрнатиш, 20 дона электродвигатель ва насос агрегатларини янгитдан ўрнатишни ўз олдига мақсад қилишган. Натижада жами 25 млн. кВт соат электр

энергияси иқтисод қилиниб, узилиш ва тўхтаб қолиш сингари ишнинг қок белига тепадиган қусурларнинг олди олиниади.

Ирригация-мелорация давлат дастурида ҳам қатор муҳим масалалар ўрин олган. Жорий йилнинг ўзида 42 та лойиҳага 89,1 миллиард сўм, ирригация объектларини куриш ва реконструкция қилиш учун 12 та лойиҳага 40,4 миллиард сўм, мелиорация объектларини куриш ва реконструкция қилиш ҳамда таъмирлаш-тиқлаш учун 30 та лойиҳага 48,7 миллиард сўм маблағ ажратилди.

– Тизимга босқичма-босқич тарзда ахборот-коммуникация технологияларини жорий қилиб боришини замоннинг ўзи тақазо этмоқда, – дейди **Чапқирғоқ Амударё ирригация тизимлари хавза бошқармаси қурилиш ва таъмилаш ишларини ташкил этиш бўлими бошлиғи Давронбек Кенжаев.** – Шу мақсадда 2021 йилда 115 та сув иншоти, 435 та насос станциясини «ақлли сув ўлчагич» билан жиҳозлаш ҳамда 12 та сув тақсимлаш иншотини автоматлаштириш 113,7 млн. метр куб сувни иқтисод қилиш имконини беради. Мелиоратив кузатув кудукларига жами 305 та «Diver» қурилмаси ўрнатиш орқали мелиоратив кузатув кудукларидаги сизот сувлари сатҳи ва уларнинг мелиорализацияси тўғрисидаги маълумотларни онлайн тарзда олиш ва мелиоратив тадбирларни режалаштириш имконини берувчи тизим яратилади.

Дарёning ғазалхон булбули

Баҳорнинг лойқа, бўтана сувлари Амударё кирғоғи рошларини ўпириб, ямламай ютади. Соҳил бўйлари қийғос гуллаган жийдалар ҳидига лимо-лим тўлган. Қуёшнинг заррин шуълаларида оби ҳаёт ўзгача жилваланади, катта сувлик эса ойнадек ялтиллайди. Шу маҳал яқин орадан ажойиб хониш эшилди. Қизиги, бу овоз сон-саноқсиз кушлар «вижир-вижир»ни бемалол босиб кетарди. Сел бўлиб сайраётган бу митти кушча Амударё булбулининг айнан ўзи эди. Дунёда бирор-бир кушнинг овози унинг хонишига тенг кела олмаса керак. Қалин, тифиз ўсган қамиш, киёт, шоҳ-шабба орасидан бу митти «хонандада»нинг ўзини кўриш имконисиз. Рости, бу сехрли, жозибали товуш деярли бутун умри дарёга яқин манзил-мақонларда кечган, табиат шайдоси Омонбой оғани тамомила ўзига ром этиб олган эди.

Орадан фурсат ўтмай адл ўстган турғанинг ям-яшил, нафис баргларини шамол тебратди. Буни қаранг, ана шу митти, шапалоқдек барглар аро патлари қўнғир-кулранг, ҳудди чумчукқа ўхшаб кетадиган митти қушча учб чиқди. Сал нарига борди-да, эгри саксовул шоҳига қўнди. Шу кўйи хониши қолган жойидан давом эттира кетди. Бу митти жонивор қисқа фурсат ичидан барча жонзотларни ўз хониши ила сехрлаб кўйгандек эди гўё. Куйчининг сехрли овози то полапонлари тухумни ёриб, ёруғ дунёга чиққунига қадар тинмайди. Аслида ҳам бу дунёда нар булбулдан меҳрибон, ғамхўр, жонсарак жонзот бўлмаса керак.

Омонбой ёшули Аму соҳилларидаги қалин тўқайзор ва унга туташ кенгликлардаги ҳар бир жониворни асраб-авайлаб, ўз жигаридек кўради. Айтганча, ёшулининг айтишича, урчиш мавсумида нар булбул жонфидо, ғазалхон бўлиб қолар экан. У Марказий Осиёнинг кўрки бўлган Жайхун дарёни, унинг бемисл гўзаликка бой соҳиллари ҳар қаричини кўзига тутиё қилишга хамиша тайёр туради.

Улугбек ЖУМАЕВ,
«Оила даврасида» мухбири

Фармон ТОШЕВ

САМИМИЯТ НИМА?

«Самимият, назаримда, туғма фазилат. Яъни, ҳар кимнинг ўз-ўзилик яшаши. Самимият – инсон қалбининг кўриниши. Уни ўзгартириб бўлмайди.»

Самимият – кўнгилда неники ўйласа, ўшани сўзлаш, фикрлабини гапириш. Зеро касбда ҳам, хаётда ҳам ўртамиёнлар самимий бўла олишмайди. Улар ўзини оқлаш учун ясама самимиятни касб қилиб олишади. Кўлидан иш келмайдиган, иро-дасиз кишилар ҳам шундай.

Самимий одам яхшилигини нафақат миннат, ҳатто кўз-кўз ҳам қилмайди. Бироннинг ахволига ичидаги ачинади ва ёрдам бериш йўлини қидиради. Тўйда тўй эгасига ялтоқилик қилмайди, меҳмонларга беминнат хизмат қилаверади, камчиликни тўлдириб туради. Азаларда садоқатини овоз чиқариб билдирамайди, ич-ичидан ийғлади.

Агар самимият бўлмаса, биронни эши-тиш, тушуниш оғир. Манфаат ўртага

тушганда самимият ўз-ўзидан йўқолади. «Душманларинг билан адолатли кураш, дўстларинг билан самимий бўл» дейилади «Авесто»да.

Самимият ёки носамимиятлик тезда кўзга ташланади. Кўнгил ҳар бир сўз ва харакатнинг самимийларини ёки ёлғонлигини тез сезади. Бу борада «ҳеч ким билмади», «бопладим» деган фикрлардан қочиш керак.

Иккюнзламачи, ёлғончидан самимият кутманг!

Самимий кишиларни кўпчилик хурмат килади, ҳатто бирор масалада ёрдам бера олмасада. Бирор ёрдамга кучи етмаслиги-ни айтиши ҳам самимиятдир.

Самимият – ҳар кимнинг бор-борича яшашидир. Аллоҳ шу фазилатни кўп кўрмасин. Самимиятни бой берманг...

Мен англаган ҳақиқат

- Қалтис ҳолатларнинг нозиклиги шундаки, бундай пайтда агар ақл ва фаросат бўлмаса, у Сизни бошқариб кетади.

- Шифокорнинг вазифаси, менимча, бизга қайси дорини ичишни ўргатиш эмас, балки дори танаввул қилмасдан яшашни ўргатишдир.

- Тартиб-интизом доимо бошқарилади. Уни бошқарганлар ҳаммага маъқул келавермайди.

- Шуҳрат ва обрӯ – талаб қилиб олинадиган нарсалар эмас.

- Дунё ҳаммага ҳам вафо қилмаслиги мумкин, бироқ ҳар бир банданинг дунёга вафо қилиши фарзидир.

- Умрнинг вақтини беҳуда ўтказманг, у кечирмайди, бутун бошли ҳаётингизни беҳудага чиқариб қўйиши мумкин.

- Вақтнинг кадри, баҳоси унинг Сизга қолдирган ширин хотиралари

- ва сабоқлари билан ўлчади.

- Атрофингиздагиларга бефарқ бўлманг, меҳрибонлик, эътибор кўрсатиб туринг, акс ҳолда, улар ҳам Сизга бефарқ бўлиб қолишади.

- Товламачи, ёлғончи, ғийбатидан хафа бўлиб, нолиш қилманг, чунки бу унинг касби, кундалик машғулоти, шу ишларни қилмаса, куни ўтмайди, яхшиси, улардан йироқ бўлинг, дуч келганда эса хушёр ва эҳтиёт бўлинг.

– Ассалому алайкум оға. Сизни излаб келгандим.

– Хизмат?

– Ҳалиги борку, анови Эшбойларнинг олганидан бизларга ҳам керак эди, ўттизи.

– Бўлади, берамиз.

– Қанчадан экан?

– Қанчадан деб, ҳалқ қатори-ку.

– Шундай бўлса ҳам.

– Эй анқовсирайсан-а, Мингдан!

– Вой-буу, сал қимматроқ эмасми?

– Нимаси қиммат? Минг сўм хозир пулми?

– Бизларга ўхшаганга пул-ку, оға.

– Шундай оғайни, бошқа гапинг борми?

– Оға, унда бундай килайлик, кўлни беринг, келишамиз, етти юздан.

– Й-й-й-йўқ бўлмайди, кўйвор қўлимни.

– Қўйинг оға. Келишайлик-да, етти юз ҳам пул-ку. Ўттизи йигирма бир минг сўм бўлади.

– Унинг минггини санама оғайни, «талқоннинг ҳам турли-турли аралаштириши бор».

Муратбой НИЗАНОВ,
Қорақалпоғистон ҳалқ ёзувчиси

Кеча Эшбойлар олиб кетти-ку, мингдан. Савдолашиб ўтиргани ҳам йўқ.

– Эшбойлар бозорга эртароқ кирган-да.

Бизлар ҳали ўргана олмаяпмиз.

– Шундай-шундай қилиб ўрганиб кетасиз.

– Оқсоқол, бир маротаба тушинг-да. «Савдонинг охири эмас», келаси сафар айтганингизги олиб кетамиз.

– Эй, сен бир майдабола экансан, яхши юз сўм тушаман, тўққиз юздан бера қолинг.

– Яна бир зиноапоя тушингда оға. Шунда сизнинг ҳам бизнинг ҳам айтганимиз эмас, саккиз юз бўлади, ўтра.

– Эй, сен бир ўладиган касалдек ёмон экансан-еъ. Бўлти, пулларни тушдан сўнг олиб кела қолинг.

– Раҳмат оға. Барака топинг.

– Эй бола, ҳалиги айтган гапингда тур, кейинги имтиҳонда бир сўм ҳам тушмайман.

1998 йил.

Азamat ПИРНИЯЗОВ
таржимаси.

**QILA
DAVRASIDA**
Mustahkam oila – yurt tayanchi
Ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy gazeta

«Оила даврасида» газетаси
тахририяти» масъулияти
чекланган жамияти

МУАССИСЛАР:

Ўзбекистон Касаба уюшмалари федерацияси Кенгаши; Ўзбекистон ёшлар иттифоқи марказий кенгаши; «Ўзбектелеком» акциядорлик компанияси; «Ўзбекистон почтаси» акциядорлик жамияти; «Матбуот тарқатувчи» акциядорлик компанияси; Акциядорлик тижкорат «Алокабанк».

Газетада интернет материаларидан ҳам фойдаланилган.
Газета 2012 йил 20 апрелда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигига 0814-рекам билан рўйхатта олинган.
«Шарқ» нашириёт-матбаба акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди.

Босмахона манзили: Тошкент шахри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Бош муҳаррир

Хусниндин
БЕРДИЕВ

Таҳририят манзили:

Тошкент шахри, 100000. Амир Темур 1-тор кўчаси, 2-йи.

Тел/факс: 234-83-45. E-mail: info@od-press.uz

Газета таҳририят компььютерида терилди ва сахифаланди.

Буюртма: Г-427

ISSN 2181-6190

Обуна индекси — 193

Адди: 1 282 нусха.

Нарх: келишув асосида.

Когоғ бичими А-3, хажми 2 босма табоб.

Оғсет усулида босилган.

Чоп этишига топширилди: 20:00

Махмуджон Эшонкулов чизган сурʼат...

... ана шунақа гаплар

Ҳар бир миллатнинг энг муҳим маънавий бойликларидан бири сўз бойлиги хисобланади. Оғзаки ва ёзма нутқнинг гўзаллиги тилдаги кўпмъяноли ҳалқ мақоллари, иборалари, маталларининг ўз ўрнида қўлланиши билан ҳам белгиланади.

«КЕНГ УЙНИНГ КЕЛИНЧАГИ» доим ҳонадонингизда турсин!

Ийллар, асрлар ўтиши билан тилимиздаги баъзи ибораларнинг асл маъноси унтилиб, мажозий-қўчма маъноларигина сакланиб қолади. Бундай иборалар ҳалқимизнинг уруғчилик, қабилачилик даврлари ҳаёти тарзи, меҳнат жараёнлари билан боғланади.

Аммо уларнинг бутунлай йўқ бўлиб кетишига йўл қўйиб бўлмайди. Улар ёзувчи ва шоирларнинг тарихий-бадиий асарлари тилини жозибадор килади, гўзаллаштиради.

Бундан 60 йил муқаддам ўзбек тилининг катта билимдонлари Шотурсун Шомақсадов ва Субутой Долимовлар ҳалқ ибораларини тўплаб, ҳозирда нутқимизда, бадиий асарларда қўлланишидаги хос хусусиятларини шарҳлаб, «Кенг уйнинг келинчаги» номи билан ҳалқимиз эҳтиёжига кўра 1961 ва 1964 йилларда 60 минг ва 120 минг ададда нашр эттирган эдилар. Ҳалқимиз иккала нашрни ҳам катта мамнуният билан кутиб олган эди. Бу асар мустақиллик шарофати билан 2011 ва 2018 йилларда ҳеч бир ўзгаришсиз «Қайроқи сўзлар» номи билан икки бор қайта нашрдан чиқарилди.

Улуғбек Долимовнинг йиллар да-вомида изланишлари, тадқиқотлари

натижасида «Кенг уйнинг келинчаги» номли ушбу китоб қайта ишланди, янги сўзбоши ёзилди, эътибордан четда қолган, шуро мағкураси қолипларига сиғмаган иборалар ва уларнинг шарҳи хисобига хажми уч-тўрт баробар кенгайди.

«Кенг уйнинг келинчаги» асл номи қайта тикланган ҳолда «Sharq» нашириёт-матбаа акциядорлик компанияси томонидан босмадан чиқарилди.

«Кенг уйнинг келинчаги» – ҳар бир ҳонадонда туриши шарт бўлган жуда фойдали ва қизиқарли нашр.

ЎТКИР НИГОХ

123456